

УДК 811.161.3

КАМБІНАВАНЫЯ СРОДКІ МОЎНАЙ РЭПРЭЗЕНТАЦЫІ ЭМОЦЫЙ (НА МАТЭРЫЯЛЕ ПЕРАКЛАДАЎ МАСТАЦКІХ ТВОРАЎ АНГЛАМОЎНЫХ АЎТАРАЎ НА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ)

А. С. Сідарэнка

аспірант кафедры беларускай мовы

УА «Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова»

Навуковы кіраўнік: Я. Я. Іваноў

Артыкул прысвечаны вывучэнню праблемы моўнай рэпрэзентацыі эмоцый у лінгвістыцы. Разглядаецца класіфікацыя моўных адзінак, якія могуць ужывацца для адлюстравання эмацыянальнага стану чалавека. Асабліва ўвага надаецца адной з асноўных заканамернасцей моўнай рэпрэзентацыі эмоцый – комплекснасці. Дэталёва апісваюцца, сістэматызуюцца і аналізуюцца камбінаваныя сродкі, якія рэгулярна ўжываюцца для перадачы эмоцый у перакладах твораў англамоўных пісьменнікаў на беларускую мову.

Уводзіны

Эмоцыі, якія вызначаюць саму сутнасць чалавека, яго дзейнасць і адносіны да навакольнага свету, з'яўляюцца прадметам навуковай цікавасці з часу зараджэння чалавечай самасвядомасці. Эмацыянальная сфера чалавека звяртае на сябе ўвагу шматлікіх даследчыкаў у межах розных дысцыплін: псіхалогіі, псіхіятрыі, медыцыны, філасофіі, лінгвістыкі. Праблема адлюстравання эмацыянальнай сферы чалавека ў мове доўга не выклікала асаблівай цікавасці лінгвістаў у якасці прадмета даследавання. Як адзначае П. Я. Клабукоў, у нядаўнім мінулым «існаваў корпус літаратуразнаўчых прац па мове эмоцый у пэззіі і драме, а таксама спецыфічная псіхалагічная літаратура, якая асвятляла сувязь мовы, эмоцый і свядомасці, аднак аналіз лексічнага значэння слоў, што адлюстроўваюць эмоцыі, праводзіўся толькі спарадычна і часта без належнай метадалагічнай асновы» [1, 110]. Больш таго, як лічыць В. І. Шахоўскі, доўгі час лінгвістычныя даследаванні падпадалі пад уплыў меркавання Э. Сепіра з нагоды таго, што немагчыма разглядаць эмацыянальную сферу чалавека ў якасці аб'екта вывучэння, бо эмоцыі «не з'яўляюцца складнікамі семантыкі слова і таму не ўласцівыя самому слову» [2, 3]. Аднак падобнае меркаванне відавочна супярэчыць сучаснаму стану навукі пра мову. Паводле В. І. Шахоўскага, «паколькі ўдзельная вага мовы ў агульнай культуры па меры развіцця чалавечтва павялічваецца, то мовазнаўчая праблема “Эмоцыі і мова” становіцца ўсё больш актуальнай» [3, 12].

Аб'ектам вывучэння ў дадзеным даследаванні з'яўляюцца асаблівасці моўнай рэпрэзентацыі эмоцый чалавека, а прадметам – камбінаваныя моўныя сродкі, якія ўжываюцца для перадачы эмоцый у мастацкіх тэкстах. Мэта даследавання – вылучыць, сістэматызаваць і ахарактарызаваць камбінаваныя сродкі моўнай рэпрэзентацыі эмоцый на матэрыяле перакладаў твораў англамоўных аўтараў на беларускую мову.

Фактычным матэрыялам даследавання паслужыла мова твораў англамоўных пісьменнікаў: Г. Е. Бэйца («Магчыма, мы яшчэ сустрэнемся...»), А. Дахія («Яшчэ цнатлівы ў 20?!?!»), М. Р. Джэймса («Нагаткі каноніка Альберыка»), А. К. Дойла («Вусцішны пакой», «Гісторыя лэдзі Сэнакс», «Жоўты твар», «Пярсцёнак Тота»), Т. Капотэ («Назаўжды»), Р. Кіплінга («На краі бездані»), Р. Крудэна («Людзі патрэбны»), Г. Ф. Лаўкрафта («Кліч Ктулху»), Д. Г. Лоўрэнса («Другі “самы лепшы”», «Сонца»), Р. О. Льюіса («Небяспечная гульня»), А. Мальца («Смех уначы»), Ш. О'Фалайна («Грэшніца»), Г. Уэлса («Мроя пра Страшны Суд», «Чалавек, які ўмеў рабіць цуды»), Г. К. Чэстартана («Кінжал з крыламі»).

Вынікі даследавання і іх абмеркаванне

1. Метадалагічнае абгрунтаванне комплекснага падыходу да вызначэння моўных сродкаў рэпрэзентацыі эмоцый. Нягледзячы на існаванне вялікай колькасці даследаванняў (В. І. Шахоўскі, Л. Г. Бабенка, В. Я. Філімонава, Д. А. Раманаў, Я. У. Копасаў, Л. Я. Антонова, І. Г. Нікольская, І. А. Марозава, Ю. І. Дончанка і інш.), у якіх разглядаюцца розныя аспекты моўнага адлюстравання эмоцый, па-ранейшаму спрэчным застаецца пытанне пра сродкі моўнай

рэпрэзентацыі эмоцый. Адно лінгвісты (В. І. Шахоўскі, І. У. Арнольд, М. А. Красаўскі і інш.) аб'ядноўваюць паняцце эматыўнасці з ацэнчнасцю і абмяжоўваюць эматыўную лексіку словамі, якія выражаюць эмоцыі. Пад эматыўнасцю (тэрмін В. І. Шахоўскага) у лінгвістыцы разумеюцца «іманентна ўласцівая мове семантычная асаблівасць выражэння эмацыянальнасці як факта псіхікі сістэмай сваіх сродкаў, як адлюстраваня ў семантыцы моўных адзінак сацыяльных і індывідуальных эмоцый» [4, 2]. Так, В. І. Шахоўскі пры вывучэнні лексічных адзінак як асноўных сродкаў рэпрэзентацыі эмоцый вылучае так званы эматыўны кампанент значэння слова, у ролі якога выступае «тая семантычная доля, з дапамогай якой моўная адзінка ажыццяўляе сваю эматыўную функцыю», г. зн. функцыю выражэння эмацыянальнага стану суб'екта ці яго адносіны да прадмета гаворкі [5, 9]. Іншыя даследчыкі не пагаджаюцца з тым, што ігнаруецца лексіка, якая выконвае функцыю намінацыі эмоцый, і мяркуюць, што эмацыяны стан чалавека можа быць рэпрэзентаваны ў мове рознымі спосабамі: праз непасрэднае выражэнне (эматыўныя выклічнікі, інвектыўная лексіка, эматыўныя выказванні), з дапамогай прамой намінацыі (лексемы-найменні эмоцый, напрыклад, *радасць, страх, агіда* і інш.; фразеалагічныя сродкі) і праз апісанне (лексемы, якія апісваюць асаблівасці мімікі, жэстаў, рухаў, гаворкі і голасу суб'екта эмоцыі і г. д.).

Існаванне ў лінгвістыцы шматлікіх разнастайных даследаванняў эмоцый і спецыфікі іх прадстаўленасці ў мове ў выніку абумовіла неабходнасць прапановы адзінай канцэпцыі, накіраванай на сістэматызацыю ўсіх магчымых сродкаў моўнага адлюстравання эмоцый. Пачаў спробу распрацаваць падобную канцэпцыю Д. А. Раманаў. Даследчык прапанаваў паняцце моўнай рэпрэзентацыі эмоцый, якое ўключыла б усе магчымыя сродкі намінацыі, апісання і выражэння эмоцый. Д. А. Раманаў адзначаў, што «само паняцце моўнай рэпрэзентацыі эмоцый па сутнасці не ўведзена ў лінгвістыку ў якасці тэрміна, які кандэнсуе нароўні з лексікай усе астатнія, не менш важныя для мовы формы, спосабы і ўзроўні адлюстравання эмоцый» [6, 3–4]. Даследаванне Д. А. Раманава асноўвалася на выкарыстанні комплекснага падыходу да вывучэння рэпрэзентацыі эмоцый у мове. У такім выпадку адчувальна пашыраецца поле рэпрэзэнтантаў эмоцый, падкрэсліваецца значнасць падчас вербалізацыі эмацыянальных з'яў адзінак усіх узроўняў сістэмы мовы незалежна ад той функцыі, якую яны выконваюць, пры ўмове, што асноўным крытэрыем для вылучэння рэпрэзэнтантаў эмоцый будзе служыць не толькі функцыя выражэння, але таксама функцыі іх намінацыі і апісання.

Даследуючы заканамернасці рэпрэзентацыі эмоцый, Д. А. Раманаў адзначае, што рэпрэзентацыя эмоцый характарызуецца комплекснасцю: «эмоцыі ў мове заўсёды выяўляюцца комплексна, г. зн. у нейкай сукупнасці формаў вонкавых выражэнняў» [6, 42]. Паводле Д. А. Раманава, падобная заканамернасць абумоўлена тым, што «эмацыянальны змест маўлення, як адлюстраванне эмацыянальных характарыстык розных сітуацый чалавечых зносін, спецыфічны» [6, 42]. Тлумачыцца гэты факт наступным чынам: па-першае, «адзінка эмацыянальнай інфармацыі» з'яўляецца шырэчай за рацыянальны змест, які складае паняцце і выражаецца з дапамогай слова; па-другое, такая адзінка прызнаецца неадзначнай, так як эмоцыі праз «мадальную дыскрэтнасць» маюць узаемапераходныя і аднолькавыя па «ідэнтыфікацыйнай мадальнасці» ступені інтэнсіўнасці [6, 42]. Больш таго, даследчык адзначае існуючыю магчымасць такой «эмацыянальнай дынамікі», калі за невялікі прамежак часу адна эмоцыя пераходзіць у іншую (нават у процілеглую) эмоцыю [6, 42]. «Мастацкі дыскурс пацвярджае гіпотэзу пра тое, што ўсе формы эмацыянальных праяў могуць выступаць у комплексе разнастайных камбінацый і колькаснага складу» [6, 43]. Такім чынам, даследаванне мастацкіх тэкстаў дае магчымасць выявіць і апісаць асобныя комплексы (спалучэнні) сродкаў, якія рэгулярна ўжываюцца для рэпрэзентацыі эмацыянальнага стану чалавека.

2. Асноўныя разнавіднасці камбінацый моўных сродкаў рэпрэзентацыі эмоцый. Да камбінаваных сродкаў рэпрэзентацыі эмоцый належаць наступныя спалучэнні:

1 Эматывы (сродкі, якія непасрэдна выражаюць эмоцыі) + намінацыі (сродкі, якія называюць эмоцыі):

1.1 Невытворныя эматыўныя выклічнікі (*эх, ах, ох, ой*) + лексемы-найменні эмоцый, напр.: – *Ах!* – сказаў ён ад вялікай *асалоды*. – *А зараз хачу саладка паснуць...* (Г.У.-2).

1.2 Вытворныя эматыўныя выклічнікі (*Божа! О, Божа мой! Святыя нябёсы!*) + лексемы-найменні эмоцый, напр.: – *Божа!* – *Боб спалохана глядзеў на мяне* (Р.О.Л.).

2 Намінацыі (сродкі, якія называюць эмоцыі) + дэскрыптары (сродкі, якія апісваюць эмоцыі):

2.1 Лексемы-найменні эмоцый + дэскрыптары знешняй праявы эмоцый:

а) лексемы-найменні эмоцый + лексемы, якія апісваюць рухі і жэсты, напр.: *Чалавек склаў рукі ў горычы і жаху* (А.К.Д.-4); *Муж заламаў рукі, не стрымліваючы хвалявання* (А.К.Д.-2);

б) лексемы-найменні эмоцый + лексемы, якія апісваюць выраз твару, міміку суб'екта эмоцыі, напр.: *Яго твар перакрываўся ад гневу, губы адкрытага рота трэсліся* (А.М.); *Купец гучна пагрукаў, і калі ён павярнуў цёмны твар да святла, Дуглас Стоўн мог заўважыць, што твар гэты азмрочаны нейкай трывогай* (А.К.Д.-2);

в) лексемы-найменні эмоцый + лексемы, якія апісваюць фізіялагічныя рэакцыі арганізма чалавека пры адчуванні пэўнай эмоцыі, напр.: *Ён чакаў нас на платформе, і пры святле станцыйных ліхтароў мы ўбачылі, што ён вельмі бледны і ўвесь дрыжыць ад хвалявання* (А.К.Д.-3);

г) лексемы-найменні эмоцый + лексемы, якія апісваюць характар гучання гаворкі суб'екта эмоцыі, напр.: – *Але, яна не будзе, – пагардліва фыркнула Фрэнсіс* (Д.Г.Л.-1); – *Я не малады, – са злосцю прасіпеў Дзілі* (Ш.О.Ф.).

2.2 Лексемы-найменні эмоцый + лексемы, якія апісваюць вынікі, да якіх можа прывесці перажыванне пэўнай эмоцыі, напр.: *...калі ўбачыў яе твар, асветлены свечкаю, ды так здзіўўся, што літаральна знямеў* (А.К.Д.-3); *Гэта было б разумней, але я ледзь не звар'яцела ад страху, што вы пра ўсё дазнаецеся* (А.К.Д.-3).

2.3 Лексемы-найменні эмоцый + лексемы, якія апісваюць накіраванасць адчуваемай эмоцыі, напр.: *...але адразу адчуў агіду да сябе, калі яны ў сполаху кінуліся ад яго* (Ш.О.Ф.); *Фрэнсіс адчула глыбокі жалі да гэтага маленькага стварэння»* (Д.Г.Л.-1).

2.4 Лексемы-найменні эмоцый + лексемы, якія апісваюць інтэнсіўнасць перажывання эмоцыі, напр.: *Стрэйк страшэнна разлаваўся і паабяцаў забіць іх аднаго за адным* (Г.К.Ч.); *Спачатку м-р Фатэрынгей троху саромеўся, яму было крыху цяжка адкрыць, у чым рэч* (Г.У.-2).

2.5 Лексемы-найменні эмоцый + лексемы, якія апісваюць прычыну ўзнікнення эмоцыі, напр.: *Яго маўчанне, падобна, разлавала м-ра Ёінча* (Г.У.-2); *У стасунках між людзьмі ён быў пужлівым і нясмелым, а яе халоднасць і маўклівасць пасля нараджэння дзіцяці моцна палохалі яго* (Д.Г.Л.-2).

2.6 Лексемы-найменні эмоцый + лексемы, якія апісваюць характар зараджэння эмоцыі, напр.: *Раптам яго апанаваў сорам* (Г.У.-1).

2.7 Лексемы-найменні эмоцый + лексемы, якія апісваюць працягласць перажывання эмоцыі, напр.: *Навуковец яшчэ хвіліну глядзеў на яго ў здзіўленні, а пасля вярнуўся на сваё месца ў далёкім кутку за дзвярыма, каб працягнуць працу над папірусамі* (А.К.Д.-4).

2.8 Фразеалагічныя адзінкі (намінанты эмоцый) + лексемы, якія апісваюць прычыну ўзнікнення эмоцыі, напр.: *Ад ягонага адказу кроў застыла ў яе жылах* (А.К.Д.-1); *Адтуль да іх даляталі шалёныя крыкі ды пакутлівыя стогны, там гучалі спевы, ад якіх душа стыла, і скокалі д'ябальскія агні* (Г.Ф.Л.).

3 Эматывы (сродкі, якія непасрэдна выражаюць эмоцыі) + дэскрыптары (сродкі, якія апісваюць эмоцыі):

3.1 Невытворныя эматыўныя выклічнікі + лексемы, якія апісваюць характар гучання гаворкі суб'екта эмоцыі, напр.: – *Ой!* – *ускрыкнула яна. – Ён укусіў мяне!* (Д.Г.Л.-1).

3.2 Вытворныя эматыўныя выклічнікі + лексемы, якія апісваюць характар гучання гаворкі суб'екта эмоцыі, напр.: – *Божа мой!* – *ускрыкнуў ён* (А.К.Д.-3).

3.3 Інквэтыўныя лексічныя адзінкі + лексемы, якія апісваюць характар гучання гаворкі суб'екта эмоцыі, напр.: – *Чортаў мярзотнік, давай хутчэй, нас усіх хутка зловіць, – крычаў хлопец знутры, штурхаючы яго вонкі* (А.Д.); – *Сьвіньні, – прагырчэў ён і прыкінуўся, што тэлефануе* (Т.К.).

3.4 Эматыўныя выказванні + дэскрыптары знешняй праявы эмоцый (лексемы, якія апісваюць рухі, жэсты, міміку, характар гучання гаворкі суб'екта эмоцыі); у такіх спалучэннях сродкаў рэпрэзентацыі эмоцый звычайна ўжываюцца эматыўныя выказванні, пабудаваныя паводле наступных сінтаксічных мадэляў:

а) 'Які (якая, якое) + намінанты-назоўнікі', напр.: *Місіс Віктар ускочыла з лаўкі. – Які жах! Прыйдзеца ісці* (Г.Е.Б.);

б) 'Хіба + займеннік + дзеяслоў', напр.: – *Хіба я не стаяў тут усю ноч! – крычаў ён* (Р.Кр.).

4 Спалучэнні розных тыпаў дэскрыптараў пэўнай эмоцыі (як правіла, ужываюцца разам дэскрыптары знешніх праяў эмоцыі), напр.: *Твар чалавека быў багровы. Вочы наліліся крывёй. Ён нешта шаптаў, нэрвова сьпяшаючыся* (Р.Кр.).

5 Эматыўныя выклічнікі (вытворныя ці невытворныя) + эматыўныя выказванні (суадносныя з рознымі сінтаксічнымі мадэлямі) + дэскрыптары эмоцый (лексемы, якія апісваюць знешнія праявы эмоцый), напр.: – *Цьфу, якая гадасць! – усклікнуў трэці* (Р.К.).

6 Эматывы + намінанты эмоцый + дэскрыптары эмоцый, напр.: – *Святлыя нябёсы! выгукнуў маленькі чалавек, якога, падобна, ад такой прапановы кінула ў неапісальны жах* (М.Р.Дж.).

У дадзеным выпадку эмоцыя жаху, якую адчувае персанаж, рэпрэзентавана комплексам сродкаў: вытворным эматыўным выклічнікам (*Святлыя нябёсы!*), лексмай-намінантай (*жах*) і дэскрыптарамі, якія апісваюць характар гучання гаворкі суб'екта эмоцыі (*выгукнуў*), інтэнсіўнасць перажывання (*неапісальны жах*) і прычыну ўзнікнення эмоцыі (*ад такой прапановы*).

Да камбінаваных сродкаў моўнай рэпрэзентацыі эмоцый, акрамя вышэй адзначаных, адносяцца таксама наступныя спалучэнні, якія не былі выяўлены менавіта ў прааналізаваных тэкстах, але якія могуць ужывацца ў іншых мастацкіх творах: а) эматыўныя выказванні (пабудаваныя паводле розных сінтаксічных мадэляў) + намінанты эмоцый; б) інвектыўныя лексічныя адзінкі (эматыўныя сродкі) + намінанты эмоцый; в) фразеалагічныя адзінкі (намінанты эмоцый) + рознага тыпу эматывы (эматыўныя выклічнікі, эматыўныя выказванні, інвектыўныя лексічныя адзінкі); г) фразеалагічныя адзінкі (намінанты эмоцый) + дэскрыптары эмоцый (акрамя лексем, якія апісваюць прычыну ўзнікнення пэўнай эмоцыі).

Вывады

Паняцце моўнай рэпрэзентацыі эмоцый уключае ўсе магчымыя сродкі намінацыі, апісання і выражэння эмоцый і аб'ядноўвае адзінкі, якія належаць усім узроўням моўнай сістэмы. Адною з асноўных заканамернасцей рэпрэзентацыі эмоцый з'яўляецца комплекснасць, г.зн. ужыванне для перадачы эмацыянальнага стану чалавека розных па колькасці і якасці камбінацый моўных сродкаў. Аналіз фактычнага матэрыялу дазваляе зрабіць выснову, што эмоцыі чалавека могуць быць рэпрэзентаваны ў мове мастацкіх твораў з дапамогай наступных камбінаваных сродкаў (спалучэнняў сродкаў): 1) эматывы (вытворныя і невытворныя эматыўныя выклічнікі) + намінанты эмоцый (лесемы-найменні эмоцый); 2) намінанты эмоцый (лексемы-найменні эмоцый) + дэскрыптары эмоцый (лексемы, якія апісваюць асаблівасці знешняй праявы эмоцый; вынікі, да якіх можа прывесці перажыванне пэўнай эмоцыі; накіраванасць адчуваемай эмоцыі; інтэнсіўнасць і працягласць перажывання эмоцыі; прычыну і характар ўзнікнення эмоцыі); 3) намінанты эмоцый (фразеалагічныя адзінкі) + дэскрыптары эмоцый (лексемы, якія апісваюць прычыну ўзнікнення эмоцыі); 4) эматывы (вытворныя і невытворныя эматыўныя выклічнікі; інвектыўныя лексічныя адзінкі; эматыўныя выказванні, пабудаваныя паводле пэўных сінтаксічных мадэляў: '*Які (якая, якое) + намінанты-назоўнікі*', '*Хіба + займеннік + дзеяслоў*') + дэскрыптары эмоцый (лексемы, якія апісваюць асаблівасці знешняй праявы эмоцый); 5) спалучэнні розных тыпаў дэскрыптараў пэўнай эмоцыі (звычайна дэскрыптараў знешніх праяў эмоцыі); 6) эматыўныя выклічнікі (вытворныя ці невытворныя) + эматыўныя выказванні (суадносныя з рознымі сінтаксічнымі мадэлямі) + дэскрыптары эмоцый (лексемы, якія апісваюць асаблівасці знешніх праяў эмоцый); 7) спалучэнні розных тыпаў эматываў, намінантаў і дэскрыптараў эмоцый. Трэба адзначыць, што найбольш рэгулярна фіксуецца ў мастацкіх тэкстах камбінацыі з двух сродкаў рэпрэзентацыі эмоцый, да якіх звычайна належаць спалучэнні розных тыпаў намінантаў і дэскрыптараў эмоцый.

Скарачэнні

Г.Е.Б. – Бэйц, Г. Е. Магчыма, мы яшчэ сустрэнемся... / Г. Е. Бэйц // Работніца і сялянка. – 1970. – № 1. – С. 12–13.

А.Д. – Дахія, А. Яшчэ цнатлівы ў 20?!?!?: урыўкі з рамана / А. Дахія // Маладосць. – 2012. – № 2. – С. 78–82.

М.Р.Дж. – Джэймс, М. Р. Нататкі каноніка Альберыка [Электронны рэсурс] / М. Р. Джэймс. – Рэжым доступу: <http://praidziset.org/text/310-natutki-kanonika-albieryka.html>. – Дата доступу: 10.05.2013.

А.К.Д.-1 – Дойл, А. К. Вусцішны пакой [Электронны рэсурс] / А. К. Дойл. – Рэжым доступу: <http://praidziset.org/text/298-vustishny-pakoi.html>. – Дата доступу: 20.04.2013.

А.К.Д.-2 – Дойл, А. К. Гісторыя лэдзі Сэнакс [Электронны рэсурс] / А. К. Дойл. – Рэжым доступу: <http://praidziset.org/text/299-historyvia-ledzi-senaks.html>. – Дата доступу: 15.05.2013.

- А.К.Д.-3 – Дойл, А. К. Жоўты твар / А. К. Дойл // Бярозка. – 1990. – № 10. – С. 26–30.
- А.К.Д.-4 – Дойл, А.К. Пярсцёнак Тота [Электронны рэсурс] / А. К. Дойл. – Рэжым доступу : <http://prajdzisvet.org/text/813-piarstsiolak-tota.html>. – Дата доступу : 22.05.2013.
- Т.К. – Капотэ, Т. Назаўжды / Т. Капотэ // Дзеяслоў. – 2007. – № 1. – С. 173–183.
- Р.К. – Кіплінг, Р. На краі бездани / Р. Кіплінг // Польша. – 1971. – № 10. – С. 131–135.
- Р.Кр. – Крудэн, Р. Людзі патрэбны / Р. Крудэн // Чырвоная Беларусь. – 1932. – № 11–12. – С. 17–18.
- Г.Ф.Л. – Лаўкрафт, Г. Ф. Кліч Ктулху [Электронны рэсурс] / Г. Ф. Лаўкрафт. – Рэжым доступу : <http://prajdzisvet.org/text/284-klich-ktulkhu.html>. – Дата доступу: 12.04.2013.
- Д.Г.Л.-1 – Лоўрэнс, Д. Г. Другі «самы лепшы» / Д. Г. Лоўрэнс // Крыніца. – 1989. – № 7. – С. 15–17.
- Д.Г.Л.-2 – Лоўрэнс, Д.Г. Сонца [Электронны рэсурс] / Д. Г. Лоўрэнс. – Рэжым доступу : <http://prajdzisvet.org/text/155-sonca.html>. – Дата доступу: 12.04.2013.
- Р.О.Л. – Льюіс, Р. О. Небяспечная гульня / Р. О. Льюіс // Бярозка. – 1990. – № 9. – С. 8–11.
- А.М. – Мальц, А. Смех уначы / А. Мальц // Работніца і сяжанка. – 1959. – № 11. – С. 8–10.
- Ш.О.Ф. – О'Фаалайн, Ш. Грэшніца / Ш. О'Фаалайн // Маладосць. – 1964. – № 11. – С. 65–71.
- Г.У.-1 – Уэлс, Г. Мроя пра Страшны Суд / Г. Уэлс // Наша вера. – 2011. – № 4. – С. 54–56.
- Г.У.-2 – Уэлс, Г. Чалавек, які ўмеў рабіць цуды [Электронны рэсурс] / Г. Уэлс. – Рэжым доступу : <http://prajdzisvet.org/text/364-chalaviek-jaki-umieiu-rabits-tsudy.html>. – Дата доступу : 24.04.2013.
- Г.К.Ч. – Чэстартан, Г. К. Кінжал з крыламі / Г. К. Чэстартан // Бярозка. – 1990. – № 5. – С. 20–23.

Літаратура

1. Клобуков, П. Е. Эмоции, сознание, культура (особенности отражения эмоций) / П. Е. Клобуков // Язык, сознание, коммуникация : сб. статей / гл. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. – М. : Филология, 1998. – Вып. 4. – С. 110–123.
2. Шаховский, В. И. Лингвистика эмоций / В. И. Шаховский // Филологические науки. – 2007. – № 5. – С. 3–13.
3. Шаховский, В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе (на материале английского языка) : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.04 / В. И. Шаховский ; Ин-т яз-ния АН СССР. – М., 1988. – 38 с.
4. Мокрова, О. Р. Полистатусная презентация категории эмотивности в эмотиологии [Электронный ресурс] / О. Р. Мокрова. – Режим доступа : <http://www.bashedu.ru/vestnic/2008-3/26.doc>. – Дата доступа : 09.03.2012.
5. Шаховский, В. И. Эмотивный компонент значения и методы его описания : учеб. пособие к спецкурсу / В. И. Шаховский. – Волгоград : Изд-во ВГПИ, 1983. – 96 с.
6. Романов, Д. А. Языковая репрезентация эмоций: уровни, функционирование и системы исследований : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.01, 10.02.19 / Д. А. Романов ; Белгород. гос. ун-т. – Белгород, 2004. – 48 с.

Summary

The article is devoted to the study of the problem of language representation of emotions in linguistics. The classification of language units which can be used for depicting an emotional state of a person is examined. A specific attention is paid to one of the main regularities of language representation of emotions – complexity. Combined means which are used regularly for representation of emotions in translation of literary works from English into Belarusian are described in details, systematized and analysed.

Паступіў у рэдакцыю 10.06.13